

Irány Darjeeling

Az éjszaka nyugodtan telt, a vonat zakatolása, himbálása hamarosan álomba ringat. Jól esett az alvás, már csak a fullasztó, izzasztó hőség jótékony hiánya miatt is. A reggelt arról veszem észre – a felső ágynál nincs ugyanis ablak – hogy megindul a népvándorlás a WC-ék irányába. Magam is leereszkedem fekhelyemről egy reggeli pisilésre-cigarettára. New Jalpaiguri fölött felhős az ég. Meleg van ugyan, de ez nem a pokoli calcuttai hőség. A szokásos csinnadratta fogad: iránytaxisok rángatnak kocsijuk felé, riksások akarnak terelgetni járművükhöz. Megacélozom magam, átballagok a pályaudvar előtti téren a kis boltokhoz, éttermekhez. Cigaretta, vizet veszek, megiszom egy teát. A kókuszpálmákkal és banáncserjékkel szegélyezett úton tricikliztetem át magamat Shiliguriba, a buszállomásra. A Himaláját köd fedi, nem látni belőle semmit. A busz természetesen defektet kap valahol Kurseong után. Jó, ezt most én kívántam, de nem ezen a helyen, hanem valahol ott, ahol videózni is lehet. De itt lehetetlenség. Itt éjfélig ér a köd, a fák csúcsát már nem is lehet látni, és jó, ha 35-40 méter a látótávolság. Gomolyog, kavargó a fák közt, néha szétesik, egy pillanatra a kék ég, a Nap is elővillan, csak azért, hogy a következő másodpercben még sűrűbben fogjon körül. A ghoomi kolostortól már lefelé kanyarog az út, innen már csak 7 km Darjeelingig. A város teljesen tiszta, de sem fölfelé, sem a völgyekbe nem lehet látni. Legnagyobb sajnálatomra a Kancsendzönga sem mutatkozik. A buszállomásról kifulladt serpaként esem be a Dekevasba, a Hotel Dekeling éttermébe. Mr. Dekeva nem megjátszott, hanem láthatóan őszinte örömmel fogad. Elsőre megismer, nem úgy, mint Dillip Calcuttában.

Mr. Bela – mondja – boldog vagyok, hogy újra látom. Gyorsan megbeszéljük ott tartózkodásom részleteit: napi 500 rúpia, és máris elfoglalom az eddigiekhez képest szuperkényelmes, padlószőnyeges, telefonos, tágas, nagy fürdőszobás szobámat.

Az első, amit kérek a boytól, amire olyan régen vágyakozom, mondhatom, évek óta; az a bizonyos, aranybarnán csillogó, a Happy Valley-ben (Boldog Völgy) termett tea. Nem késlekedik sokáig a fiú, pár perc, és ott gőzölög a kisasztalon, a hall ablaka előtt. Némán üldögélek, szívom be a tea illatos gőzét és Darjeeling lüktetését hallgatom. Ez nem a delhi és calcuttai csikorgó robaj, ez egy sietés nélküli indiai kisváros megnyugtató zümmögése, amibe néha belevegyül egy-egy vidám kiáltás, autóduda hangja, madárrikoltás, a múzezin imára szólító falzettje, a bazár idáig felhangzó duruzsolása – a nyugalom hangjai.

Hosszan ücsörgök, minden porcikámat átjárja a viszontlátás boldogsága. Igen, megkockáztatom, hogy ezt a szót használjam: „boldogság”. Mert ez az. Négy év előtt, 2000. karácsonyán csak remélni mertem, hogy visszatérek ide. Igaz, nagyon halványan, de reméltem. Igazából nem nagyon bíztam benne. Akadálya csupán egy volt: természetesen a pénz. Nehezen elhárítható akadály. Nem rajtam múltott, hogy elhárult mégis. S most itt ülök a nyitott ablak előtt. A Kancsendzönga nem látszik, elbújta a felhők mögé, de én tudom, hogy ott magasodik a város fölé. Túl a ködön, felhőkön a mélykék égre csillog hóféhéren hármass csúcsa. Belekortyolok a teába. A faburkolatos falról a XIV. Dalai Láma Őszentsége megnyugtató, mosolygós arca néz vissza rám. „Most már nyugodj meg, fiam – mondja a tekintete – visszatértél, karmád visszahozott közénk. Itthon vagy. Minden rendben van és rendben lesz.” A fényképre aggatott kata (imasál) megmozdul az ablakon belibbenő szellőtől, mintegy igazolva őszentsége – belső fülemmel hallott – szavait.

Erővel szakítom ki magam ebből a boldog bódulatból. Bizony, foglalkoznom kell fáradt testemmel is, tervet kell készítenem az elkövetkezendő napokra is. Korábban arra gondoltam: kipakolok, lemosom magamról Calcuttát, az utazást, majd szétnézek a bazárban, keresek egy net-pontot, megvacsorázom, aztán úgyis itt az este. Nem így sikerül. Mire találtam egy internet-lehetőséget – itt van egyébként a Dekeling tőzsomszédságában – és elküldtem haza pár e-mailt, beesteledett, és a bazár pakolt. Újfent meglepedezem arról, hogy nem holmi nagyvárosban vagyok, ahol még éjféli felé is zajlik, hullámszik az élet. Itt bizony már este 7-8 körül sötétség

borul a bazárra és az áldott csönd. Most már oly' mindegy – gondolom – eszem előbb valamit, és csak utána mászom meg a 98 lépcsőfokot a szobámig. Lefelé megszámláltam ugyanis a lépcsőket, kíváncsi voltam, hány fullasztott ki annyira megérkezésemkor. Immár tudom. A Dekevasban – ez az étterem, a szálló a Dekeling, a tulajdonos pedig Dekeva – semmi sem változott, csupán a kasszírő (nem tudok jobb magyar szót rá, az ő asztalánál kell fizetni) személye. Most egy kedves, fiatal tibeti nő üldögél ott, ahol négy éve egy indus leányzó. Gondolkozom, mit kérjek, szikkadt gyomromat mivel merjem megtömni? Több mint 24 órája nem nagyon ettem semmit, utazás közben csak egy csomag kekszet rágcsáltam el és vizet ittam rá. Végül kérek egy Dekeva's special mixed soup-ot – Dekeva különleges vegyes levesét. Forró, illatos, fűszeres csoda, teli mindenféle zöldséggel a bambuszrügytől a sárgarépaig. Nem is leves, szinte már főzelék. Mintha gyógyító olajjal kenegetném belsőmet. Minden elismerésem Mr. Dekevának, ez a leves ugyanis az ő kreációja. Nem csupán a szállodát vezeti, a konyhában is elismerésre méltó módon sürgölődik néha. Étele visszaadja minden fizikai erőmet. Ez nem túlzás. Írtam már, hogy Calcuttában valóban nem éreztem magam jól. Nem tudom okát adni, mi volt velem. A nagy melegre gyanakodtam, a nagyon magas páratartalomra, tény az, hogy pokoli gyorsan elfáradtam, és ahányszor visszatértem Hilson-béli szobámba, csak eldőlt az ágyon, mint egy darab fa. Nem is aggasztott volna ez különösebben, ha egyenesen oda érkeztem volna meg Európából, és nem Delhibe. De hát a fővárosban landoltam, és néhány nap alatt akklimatizálódnom kellett volna. Ám ami ennél sokkal rosszabb volt: bizonyos izomcsoportjaim be-begörcsöltek. Említettem, az ujjaimmal kapcsolatban is milyen kínjaim voltak. Azzal vigasztalgtam magam odalent, hogy majd Darjeelingban... majd a Dekelingben! A Kancsendzönga hűvös lehelete, csodás látványa kigyógyít minden bajomból. És láss csudát! Leszámítva a buszállomástól a szállóig vezető kifulladású utat, sem fáradt nem vagyok, dacára a 98 lépcsőnek, sem az ujjaim nem renitenskednek. Igaza volt Őszentségének: minden rendben van és rendben is lesz.

Az éjszaka közepén ébredek föl, azt hiszem, az eső hangjára. Nem ömlik, mint lent, délen, csak halkán szöszmötöl a fürdőszoba ablakpárkányán. Mivel szobám ablaka a hallra nyílik, nem nyitom ki, helyette a fürdőszoba ajtaja van nyitva, és az ablaka. Nem is bánom, hogy fölébredtem, egyébként teljesen pihentnek érzem magam, ébernek, jókedvűnek; szóval nem bánom ezt a hajnali ébredést, mivel adósa vagyok a naplómnak a tegnapi nappal. Ugyanis, este, mikor följöttem a Dekevasból, beálltam a zuhany alá, és hosszan-hosszan csapattam magam a langyos vízzel. Átizzadt, mocsos cuccaimat, mint pólót, gatyát, zoknit ledobtam a zuhanytálca alá, részben, hogy el ne csússzam a csempén, részben, hogy zuhanyozás közben rajtuk tapicskolva előmossam őket. Ez a mosás egy igen hatékony és kényelmes módja. Mivel tapicskolás után már csak itt-ott kell átdörzsölni a ruhákat, aztán öblítés, facsarás, teregetés, és reggel friss szerelésbe bújhatsz. Miután mindezzel végeztem, olyan vágyakozás fogott el a ropogós, hófehér lepedő iránt, hogy képtelen voltam ellenállni, ágyba bújtam, s mire a fejem leért a párnára, aludtam is. Kilenc körül fekettem le, jó hat órát aludtam. Leírom a tegnapi napot, számvetést végzek a kincstáramban. Minden esti elfoglaltságom ez, azóta, hogy Calcuttában annyira rám ijesztett saját költségvetésem. Tisztában akarok lenni mindenkori anyagi helyzetemmel, hiszen itteni sorsom, ladakhi kitérőm függ ettől. És ez véresen komoly. Minden kiadásomat, még a legapróbbat is azon nyomban, ott a helyszínen belefirkantom füzetkémbé, aztán este jön a négy alapművelet. Lassan mérlegképes könyvelő leszek. De inkább osztok-szorok egy fél órát esténként, mintsem hogy meg kelljen változtatnom az útitervemet. Végzek ezekkel a kötelező gyakorlatokkal, rágyújtok egy Willsre, leoltom a villanyt, hogy sötétben végig gondoljam a holnapi, bocsánat, hiszen már ma van, tehát a mai napomat. Legelőször valami cipészt vagy ilyesmit kell keresnem, megjavíttatni a hátizsákomat. A két acél merevítő pánt kiszakította a vásznat a zsák tetején, félek, hogy végképp szétmegy az egész. Átkozom is Fuchs urat, aki ilyen gyatrán reparálta meg még odahaza. 2000 forintot fizettem a javításért. Hát szaladjon cigányútra neki az a vodka, amit a pénzemért a kocsmában

megiszik. Ám hiába kívánok neki ilyen jókat, a zsákomat így is, úgy is meg kell varratnom. Kilenc után nyit ki a net-pont, megnézem a leveleimet. Ha vannak, hiszen otthon akkor még nem is pirkad. Aztán fényképezőgépet, kamerát ragadok és irány a Lebong Cart Road-i temető, Kőrösi sírja. Június 30-a van, ma három és fél éve búcsúztam el Kőrösitől is, Darjeelingtől is. Alig pitymallik még, de már meg lehet különböztetni a fehér cérnát a feketétől. Ez a mohamedánok napi első imádságának ideje. Fel is harsan a müezzin hangja a közeli mecsetből. Elnyomom a cigarettát, fálnak fordulok. A furán kacskaringós imaének hangjai mellett újra elalszom.

Hat óra felé – ahogy általában szoktam – ébredek másodjára. Nyoma sincs kialvatlanságnak, fáradtságnak, nem izzadtam lucskosra a lepedőmet. Sorsommal elégedetten teszek-veszek a szobában, beágyazok, rendezgetem a holmimat, szemrevételezem a szennyesemet – nagymosáson töröm a fejemet. Igyekszem valami kincstári rendet kialakítani a szobámban, részben, mert nekem is kellemesebb, részben pedig el szeretném kerülni a reggeli takarítószemélyzet rosszállását: Lám, a nagyarcú európai turista milyen számfészekben képes lakni... Ez utóbbitól végül is hiába tartottam, ott lakásom alatt személyzet takarítási szándékkal nem kopogtatott. Nem leszólok ezzel a Dekelinget, dehogy! A közös helyiségek: hall, lépcsőház, recepció, étterem makulátlanul tiszta és illatos. Nem tudom, füstölőt használnak-e vagy valamilyen illatosított takarítószerrel, de a szállót nagyon kellemes, enyhe illat lengi át. Negyed 8-kor lépek ki a hallba, tájékozódni az időjárásról. A Kancsendzönga továbbra is felhők mögé búvik, a város körüli völgyekből gomolyog fölfelé a köd, szállnak föl a felhők. Mozgásomra előbújik a fiú, és örömmel megkérdezi, kérek-e teát? Leghőbb vágyam! Mondom is neki, jó nagy „pot”-tal (kancsóval) hozzon, és nem szükséges sem a tej, sem a cukor. Perceken belül megérkezik a tálcával, rajta a kancsó, csésze, teaszűrő. Az ablak melletti asztalkára tétetem le, így látom a várost is, és Öszentségével is szemben ülök. Tennivalóim járnak eszemben, miközben kortyolgom ezt az utolérhetetlen ízű italt. Állítólag azért különbözik minden más teától az itteni, mert egyrészt himalájai vízből készítik, másrészt meg ebben a magasságban (kb. 2100 m körül vagyunk) a víz alacsonyabb hőmérsékleten forr, ami nagyban befolyásolja az aromát. Hát, lehet. Az okok különösképpen nem érdekelnek, csupán az eredmény. És az fantasztikus. Szóval, üldögélek, picit bosszankodom az időjárás miatt, és sehogyan sem tudom rávenni magamat arra, hogy a dolgaim után nézzek. Eluralkodik rajtam egy nagyon kellemes tespedtség, az „ugyan-hová-siessek” hangulat. Hiszen megvár a bazár, meg az e-mail-jeim, a Lebong út sem szalad el. Igen, ez már India-kór: nyugi-nyugi! Előkerül a fiú, hogy elvigye a tálcát. Közben, csak úgy mellékesen kérdezi meg, nincs-e mosnivalóm, mert ha van, ő szívesen kimossa. Hogyne lenne! Ugrom összekapkodni a reggel kiválogatott holmikat, belekötöm a törölközőmbe, kezébe nyomom. Lám, egy gonddal kevesebb. Miután így kirángatott szinte hipnotikus állapotomból, fogom az üres zsákokat, néhány száz rupit teszek a pénztárcámba, és útnak váltok. Hamarosan találok is egy szabó-varró műhelyt, ahol elvállalják a javítást. Jöjjenek vissza egy óra múlva, addigra kész lesz – mondja a vélhetően tulaj. Bóklászom a bazárban, jól benne vagyunk a délelőttben, hemzseg a tömeg. Serpa, tibeti, hindu, bengáli arcok kavarnak körülöttem, japán és koreai is akad, fehérét viszont elvétve látok. Nem is hiányoznak. Bizony, meleg van ilyenkor Indiában, s féltik kényes, fehér bőrüket, még le találna égni. Keresem azt a bodegát, ahol négy éve az imamalmot, imazászlókat vettem. Nem találok. Vagy rosszul emlékszem rá, vagy más valaki ül benne. Szélcseggöt kellene vásárolnom, az után kutakodom. Majd meglesz. Zsákomat, ha nem is valami szépen, de – úgy nézem – annál tartósabban megvarrták. Kifizetem a 200 rúpiát, hazabandukolok. Igen, még a Hilson-béli szállásomra is úgy gondoltam Calcuttában: haza megyek, holott az a szoba minden volt, csak éppen nem otthonos. A Dekeling más; ide valóban haza térek. Sötétbordó padlószőnyeges, faburkolatos szobája valóban az otthonom. Kilencvennyolc lépcső föl, ugyanannyi le az étterembe. Bambuszlevest ettem, meg momót. Ez utóbbi tibeti specialitás, darált csirkehús tészta csomagolva. Igen csípős chili-lekvárt kentem rá, csodálkozott is a

pincér, hogy nem okádok lángot, nem hörgök, nem rikoltozom vízért. Lám, magyar torok, magyar gyomor... Az ebéd megkoronázásaként tibeti sós, vajas, tejes teát iszom. (Valamikor régen, még kölykkoromban olvastam Kőrösiről egy könyvet, talán Baktay könyvét, amiben találkoztam ezzel az itallal. Azon nyomban ki is próbáltam, igaz, a receptje nem volt található az említett műben, így találomra sóztam, vajaztam a teát nagyanyám nagy derűsége közepette. Őszintén bevallom, nagyon gyorsan lottyintottam ki az udvarra azt a borzasztó színű és kegyetlen ízű kotyvalékot. Négy éve vitt rá a lélek, hogy megkóstoljam újra, itt, a Dekevasban. Kifejezetten ízlett. Bizonyára nem az ízlésem változott meg, hanem valószínűleg itt tudták, hogyan kell elkészíteni. Ha már itt tartok, Ladakhban szeretném kipróbálni a changot /csang – tibeti árpasör/ is, hogy legyen teljes a tibeti élvezet.) Újra föl a lépcsősoron a szobámba, a fotós felszerelésért. Ha Calcuttában a Hídavatás balladában éreztem magam, itt a Jákob lajtorjáján fel s alá sétatifikáló angyalnak – esetemben bukott angyalnak – vélhetem magamat. A busz és iránytaxi állomáson veszett dudálás, tömeg, hangzavar. Ez a város egyetlen kaotikus része, de át kell hatolnom rajta, mert túlhan kezdődik a Lebong Cart Road, amin a régi angol temetőbe jutok, Kőrösi sírjához. A szállodától fél óra alatt ki lehet érni ide, a város szélére. Szorgalmasan videózom, képet akarok majd adni az útról, a temetőről, a sírról, egyáltalán Csoma végső nyughelyéről. Az iskolák (arról az öt, már korábban említett iskoláról van szó) számára szeretnék DVD-ket készíteni, Kőrösi útjáról Leh-től Darjeelingig. Hátulról kezdem, a Bengáli Intézet Calcuttában, a sír itt, de sebjaj, majd összevágjuk az egymás után illeszkedő részeket. Meg is pillantom a hatszögletű, fényes, sárga oszlopot, itt van a temető kapuja közelében. De valami nem tetszik. Nagy, kobaltkék tábla, három is van belőle. Itt lent egy, a bejáratnál, ami felhívja a figyelmet a tudós sírjára. Rendszerben is lenne, hiszen a legtöbb turistának halvány fogalma sincs a magyar Ázsia-kutatóról, szó köztünk maradjon: egyáltalán semmiről sincs fogalma, hiszen a legtöbbjének csak pénze van, egyebe alig – tisztelet és nagyra becsülés a kevés kivételnek. Sőt, egyre kevésbé tetszik! A sír két oldalán ugyanolyan ronda kék tábla, jobbról angol és hindi nyelven Kőrösi életrajzi adatai, balra röviden összefoglalva indiai munkássága. Ami ebben az egészben igazán zavar, a táblák stílustalansága. A temető csodás zöldjéhez, a sírkövek szürkés-feketéjéhez üvöltve nem illő, fehér lábú, kobaltkék vastáblák. Az ördögét neki, kedves Archeological Survey of India (Indiai Régészeti Felügyelőség), hát nem tudtak volna valami ideillőbet kiötölteni?! Arról nem is beszélve, azaz, dehogynem, bicskanyitogató haraggal dühöngve, hogy eltűntek az emléktáblák a síremlék mögötti falról. Nem az összes, hiszen maradt itt egy 1968-as minisztertanácsi tábla, meg még négy angol nyelvű, de hol a többi? Négy éve még tizennyolc emléktábla volt az általam kihozottal együtt, és nem is maradt több hely, miután Lal Babu Das fölszerelte az emlékfal jobb alsó sarkára. Eltűnt ez is, el Dekeva tibeti nyelvű táblája, a pécsi földrajz szakos egyetemistáké és Farkas András világjáró táblája, amit 1996-ban hozott ide Korondról. Reszket a gyomrom haragomban, szinte beleszédülök. Kőrösi Csoma Sándort szerető, tisztelő emberek, szervezetek, társaságok a világ megannyi tájáról elzarándokolnak a sírjához, időt és pénzt nem kímélve – nem egyszerű ám eljutni Darjeelingbe! – emléktáblával, szál virággal, nemzeti színű szalaggal (még katát, imasálat is láttam négy éve itt, felkötve a síremlék korlátjára!) tisztelegve a székely-magyar tudós emlékének, aztán jön egy nyavalyás felügyelőség, és se szó, se beszéd, szétrombol mindent, eltüntet mindent, szimmetrizálja a síremléket. Az emlékfalon így követik egymást a táblák: kicsi, nagyobb, legnagyobb, nagyobb, kicsi. Azzal, hogy rendbe hozták ezt a teraszt, nincs bajom. A földön fekvő sírköveket felállították, kanyargós kis utat képeztek ki a teraszon, kőszegéllyel, murvával felszórva, rendszerben van. De az egyáltalán nincs rendszerben, hogy minden mást szét dúltak. Ez már a vandalizmussal határos, noha, fölteszem, nem rossz szándék vezérelte őket. De hát akkor miért nem tudták megkérdezni Dekevát, vagy Tenzing Gyatso lámát, esetleg, ne adj' isten, Radnóti Alizt? Füstölgök ugyan magamban, de a videóra mégsem mondom rá a dühöngéseimet. Csak a saját kazettára, arra tán még különbeket is. Hát jól elrontotta a kedvemet ez a Survey. Hetekkel később mindezt eldühöngtem Radnóti Aliznak is,

aki hasonlóképpen fölháborodott, de diplomatához illő módon, sokkal visszafogottabban adott hangot nemtetszésének. Fölveszem a szükségesnek gondolt képsorokat, temetőről, sírról, környezetről, aztán eléggé szárnyaszegetten visszaindulok a városba. Nem tudom, hány óra lehet, mennyi időt töltöttem a temetőben, az óram bizonytalankodik. Hol megáll, hol késik, hol csak a nagymutató áll meg, szóval nagyon úgy néz ki, be akarja adni a kulcsot. Előre örülök annak, ha új órát leszek kénytelen venni. Egy újabb fölösleges kiadás. A zsák javításának ára is egy éjszakai szállásomnak megfelelő összeg volt. Nem itt, a Dekelingben, hiszen itt jóval több, de az Ajayban, vagy a Pujában, Varanasiban. Az esti szertartás: leltár. Jelenleg, egy heti itt tartózkodás után ez a mérlegem: van 2980 rupi készpénzem, 700 \$-om található csekkben, és 40 \$ szintén készpénz. Osztok, szorzok, az elkövetkezendő 37 napra 1022 rúpia/nap jön ki. Hát ez nem valami sok. Sürgősen át kell költöznöm a Dali kolostorba, a zarándokszállásra, erre a maharadzsi fényűzésre bizony nemigen telik. Hatalmas életszínvonal-zuhanás lesz. Paplanos ágyból hálósák és lópokróc, a Dekevas ételei helyett csapati és vajjas tea. No, nem esem kétségbe, a kolostort nagyon is szeretem.

Fél öt körül ébredek, vagy a kiskutya állandó vonyítására, itt van kikötve a fürdőszobaablak közelében, vagy az eső sustorgására, esetleg mindkettőre. Úgy esik, mint otthon egy kellemetlenebb november végi napon. Vízből és párából fulladt a város. Ködbe burkolódik alul is, fölül is, a völgyet kitöltik a felhők. Alig van mozgás a Gandhi Roadon, igaz, alig múlt hét óra. Ülök az ablak mellett, kortyolgatom a complimentari bed tea-t. „Jó reggelt teá”-nak fordíthatnám, szó szerinti fordítása ökörségnek tünne a magyar fülnek. Ma vagyok 52 éves. Négy éve a karácsonyt ünnepelhettem itt, ma a születésnapomat ülöm. Csodás ajándék nekem Darjeeling, nem hiába szeretem ennyire, ragaszkodom hozzá. Az már csak hab lenne a tortán, ha a Kancsendzönga is előbújna a felhők mögül. Erre, persze nincs esély. De hát ne legyek telhetetlen, már az egy különleges ajándék az istenektől, hogy újra eljöhöttem ide. Szóval az ötvenkettediket töltöm. Nem érzem különösebben öregebbnek magamat, mint négy év előtt. Jó, kissé megnehezedtem, kissé nehezebben veszem a lépcsőket, de igazából nem foglalkoztat a korom. Annyi, amennyi, és nem érzem a súlyát. Az sem izgat, ha bárki azt mondja copfomat, rövid nadrágomat látva: „No nézd, a vén hülyét!” Így, vénen is, kissé roskatagon is képes vagyok elmenni a világ végére. Lehetséges, hogy ezzel csak magamnak bizonyítom, hogy bár hülye, de nem is annyira vén? Mindegy, nem boncolgatom tovább ezt a kérdést, részben, mert nem érdekel annyira, részben nem is különösebben érdekes. Csendesedik az eső, várok még egy darabig, majd csak eláll. Mr. Dekeva az imént telefonált, hogy Tenzing láma vár 10-11 között. Le kell mennem a toy train, a Himalájai Kisvasút állomására, jegyet venni Shiliguriba, és tovább, Varanasiba. Előző alkalommal is kacérkodtam a kisvonattal való utazással, mivel azonban kora délelőtt indult a vonatom Shiliguriból, iránytaxival kellett utaznom. Most viszont nem hagyom ki, a toy trainnal utazom, ha a fene fenét eszik is. Délután pedig megkeresem a Campbell-féle házat. Pontosabban azt a házat, ami a doktor háza helyén áll, ahol szegény Kőrösi kiszendvedt 1842. április 11-én, reggel öt órakor. Az adat dr. Campbell jelentésében olvasható, amit a Bengáli Ázsiai Társaság számára készített. Kubassek János doktor fényképe alapján szeretnék odatalálni, sajnos, ő már nem emlékszik pontosan arra, hol van a ház. Megmutattam Dekevának a fotót, ő a hegyek alapján hozzávetőlegesen beazonosította a helyet, megjelöltük a térképen. Nincs túl messze.

Gyalog megyek ki a Daliba. Nem távolság innen, olyan 3-4 km lehet, sétatempóban egy óra. Mehetnék taxival is, ha nem 100 rupit kérne a sofőr. Nem is a gyaloglás a kellemetlen, bár az út gyalázatos, kátyúk, sár, szemét. Jobban zavar ennél a sűrű kipufogógáz. Leginkább Dieselmotoros autókkal járnak erre, azok is rosszul vannak beállítva, a füst irtózatos. Ha az indiaiak nem tesznek valamit ez ellen – elég nagy forgalom van Shiliguri és Darjeeling között – akkor néhány évtized múlva megnézhetik a Himalájájukat. Nincs növényzet, ami ezt a sűrű füstöt, kormot kibírná. Sajnos, a láma nem tud befogadni a kolostorába, rengeteg gyerkőc tanul most itt éppen. Elnézem őket a kolostor udvarán. Nyilván órára készülődnek, lámatanoncok bordó

köpenyben, civil ruhás kissrácok sorakoznak a templom bejárata előtt imádságot énekelve. Hát mi tagadás, nem hatja át őket a szentség, lökdösődnek, piszkálják egymást, miközben hangosan, dallamosan gajdolnak tibetiül. Életvidám kölykök, senki sem nézné ki belőlük a majdani komoly, megfontolt buddhista lámát. Annyit tudtam csak elérni Tenzing Gyatsonál, hogy holnap délelőtt kijövök újra, és videózhatok, fényképezhetek a kolostorban is, a templomban is. Kilencre kell ideérnem. Készítek majd este egy rövid forgatókönyvet arról, mit szeretnék fölvenni. Az állomáson némileg letör a hír, Varanasiba is, Agrába is csak július 12-re tudnának jegyet adni. Ennyi időt nem tölthetek itt, bármennyire is csábító. Pokoli messze van Ladakh, és sajnos, augusztus 7-én indul a gépem Európába. Így, akár tetszik, akár nem, vissza kell mennem Calcuttába, abban bízva, hogy még aznap tovább indulhatok Varanasiba. Amint megérkezem, a Sealdah pályaudvaron igyekszem megvenni a jegyemet tovább. Viszont utazni fogok a troy trainen! Nem egy express, hiszen reggel 9 óra 15-kor indul és 15 órára ér a New Jalpaigur-i állomásra. Valamivel kevesebb, mint hat óra alatt teszi meg ezt a körülbelül 60 km-es távot. Még így is öt órát várakozom a calcuttai vonat indulására. Hiába, Indiában nem sietünk.

A Campbell-féle ház a Jawamar Road Westen található, nem túl messze a Zoo-tól. Jártam erre négy éve, de idáig nem jutottam el. Meglehetősen lerobbant környék, maga az épület magánház. Azaz lakások vannak benne. Hát, ide nem szerelem föl a Balassagyarmatról hozott emléktáblát. Nincs értelme. Újabb megoldandó probléma: mit kezdjek ezzel a táblával? Haza nem vihetem, ez magától értetődik, Zanglában két ugyanolyant nyilván nem tehetek föl. Aztán borús égből a megvilágosodás: hát úgymint visszamegyek Calcuttába! Hát ott van a Körösi-emlékszoba! Lehet, hogy a négy év előtti relikviáim eltűntek, de nyilván nem az intézetből. Ennek a táblának ott lesz a helye! Dillip nyilván nem fog kifogást emelni ellene. Szépen elhelyezzük ketten, valamelyik munkatársát megkérjük, videózza le az aktust. Persze, ez az egyedüli, a tökéletes megoldás! Hazafelé ballagtomban – bár igazán elégedett vagyok magammal az emléktábla-dolog megoldását illetően – kissé aggódva gondolok arra, hogy Dekevéval meg kell beszélnem az elkövetkezendő két éjszaka ügyét. Megállapodásunk szerint ez lenne az utolsó éjszakám a Dekelingben azon az áron, amit ő ajánlott föl. 850 rúpiát nem tudok kifizetni éjszakánként. Felajánlom neki, hogy átköltözöm egy kisebb, fürdőszoba nélküli szobába, ha van ilyen. Két lehetőség van. Vagy azt mondja, hogy O.K., vagy, jobbik esetben azt, hogy maradjak a fenekemen a maradék időre a megbeszélrt árért. Mondjuk, ez lenne a jó, de ne legyenek pofátlan. A hall asztala mellett írom a naplóm, hárman is figyelik, ahogy rovom a sorokat. A szobafiú, aki egyébként Nepálból jött át dolgozni Indiába, és két japán lány. Csúnyák az istenadták, biztos nem lehetnének gésák odahaza. Amúgy kedvesek. Japán-hindi nyelvlecke folyik jobbra angolul. Néha én is közbeszém a magam magyaráját. Jót szórakozunk. Körbe kacagjuk egymást, ahogy nekem a japán, nekik a magyar szavaktól török a nyelvünk. Ők a büdös életben nem fogják elsajátítani a hosszú magánhangzókat, sem a 'gy'-t, sem a 'cs'-t, magam meg képtelen vagyok úgy csicseregni, mint ők.

Döbbenetesen szép reggelre ébredek július 2-án. Természetesen első utam a hall ablakához vezet, kitárom, és láss csudát, a Kancsendzönga elődugja fejét a felhők közül. Futok vissza szobámba a kameraért, ezt a csodás születésnap ajándékot meg kell örökítenem. Nem sokáig kényeztet látványával a hegy, a keletről rohanó felhők hamar eltakarják újra. Hatalmas örömöm ellenére nem érzem valami jól magamat. Ma volt esedékes a kolera elleni szérum bevétele. Igencsak korán ittam meg ezt a borzalmas ízű folyadékot, mivel egy órán keresztül sem enni, sem inni nem lehet rá. Mondanom sem kell, ez a penetráns íz itt bujkál a szám zugaiban, ráadásul a közérzetem is megromlott. Védőoltásból ez volt az utolsó, utam során már csak a heti egyszeri Lariam, a malária elleni gyógyszer bevétele fogja keserűvé tenni egy-egy napomat. Szó szerint keserűvé, mert olyan, mint az epe. Teával is nehéz lemosni az ízet a nyelvemről. A „jó reggelt tea” mellett összeütök egy öt soros forgatókönyvet a Daliban történő videózáshoz, s miután elbutáskodtam az időt, kénytelen vagyok taxival kimenni a kolostorba, hogy a megbeszélrt időre, 9 órára ott legyek. Pontosságom nem is hagy kívánnivalót,

megmászva az ötven lépcsőt, időben kopogtatok a láma ajtaján. Válasz nem érkezik túlfelől, így megpróbálom a kilincset. Az ajtó nyitva, a szoba üres. A számítógép monitora villog, tehát valahol elérhető közelben kell lennie Tenzingnek. Lesétálok az udvarra, valakitől megtudakolni, merre lehet. Senki nem tud róla, csak annyit, hogy itt kell lennie. Vissza az irodához. Sehoh a kopasz. Vissza, le a kapus lámához. Nehezen értem az angolját, sziszegve beszél, mintha Kától, az óriáskígyótól tanulta volna a kiejtést. Elkalauzol a rendelőbe, az orvos talán tudja, merre lehet. Végül telefonon éri el a doki, fent van a szobájában. Az ördög vigye el, egy teljes órára elment a lámakereséssel, és most még én szabadkozhatok, miért nem voltam itt kilenckor. Fenét, én itt voltam, ő tűnt el valahova. Kiderül, az irodája melletti szobában tartózkodott. Honnan az ördögből tudtam volna? Mindegy – legyintek magamban – és hozzákezek magyarázni, mit is szeretnék tőle. Csóválgatja golyófejét, végül kiböki, hogy a templomban nem videózhatok. Hirtelen leizzadok, hát hiszen tegnap már beleegyezett. Lázasan kutatok a hirtelen kiürült agyamban, hogyan is magyarázzam meg neki, hogy mennyire fontos lenne a templomi fölvetel. Amúgy is gyatra angolságom ebben a kritikus percben kis híján cserben hagy. Hablatyolok, mit sem törődve a nyelvtannal, csak dobálom egymás mellé a szavakat. Nem tudom, mennyit ért szövegelésemből, végül megunja, és megkérdezi, hogy hát kinek is készítem a felvételt. Áldom az eszemet, hogy a dunakeszi iskola pólóját vettem föl ma reggel; rajta van ugyanis Csoma stilizált alakja, és a Körösi név. Hadarom neki: iskolás gyerekek, Körösi Csoma Sándor, tibeti nyelvtan, buddhizmussal – ami csak eszembe jut. Szóáradatom eléri célját, beleegyeznek a felvételbe. Le szeretném vinni a templom elé, hogy ott beszéljen a kamerába a kolostorról, de nem hajlandó rá. Csak itt, a szobájában, számítógépe monitora előtt. Nem kötöm az ebet a karóhoz, csak indíthassam már el a felvételt. Jelzem, kezdheti.

„A kolostorról... a kolostort 1972-ben építették, két részből áll: a régiből és az újból. A régit 1972-ben építettük, az újat pedig 1988-ban kezdtük el építeni, és 1993-ban fejeztük be. 1972 előtt Dardzsiling másik részében éltünk, ami kétóránnyira van innen, de 1972-ben elkezdtük építeni ezt a kolostort, mert az előző hely túl kicsi volt és minden évben újabb és újabb szerzetesek léptek be a kolostorba. Jelenleg 220 szerzetes van Tibetből, Nepálból, Bhutánból, a Himalája minden részéről. Eljönnek ide, és buddhista filozófiát, irodalmat, metafizikát, szertartásokat és meditációt tanulnak. A tanuláson kívül egyes szerzetesek visszavonultan élnek itt, ezért van két része a kolostornak: az egyik inkább tanulásra, a másik pedig inkább a vallásgyakorlásra.”

Vége, menjünk le a templomba. Előre örülök, szertartási eszközökről készíthetek felvételt, esetleg meg is szólaltatja valamelyik hangszert, tibeti szent könyveket láthatok, esetleg rávehetem a lámát egy röpke imára is. Én tervezgetek, Tenzing közbeszól. Ne hagyjam ám itt a dolgaimat, vigyem magammal azokat is. Nono, ez a pacák nagyon hamar túl akar adni rajtam! Négy éve is ezt tette velem: levitt a templomba, aztán eltűnt, mint a füst. Én meg álltam ott kukán, egyedül, alig mertem moccanni is, nehogy akaratomon kívül megszegjek valami vallási előírást, felbőszítsem az ott sertepertelő lámákat. Templom oldalajtaja, cipő le, felvétel indul.

„Ez a kolostor főtemploma, ide jön az összes szerzetes reggelente és este, hogy elmondja másfél órás imáját, és különböző időpontokban is mondanak még sok imát. Íme, a főoltár, középpontjában Sákjamúni Buddhával. Jobb oldalán van, akit szanszkritül Avalokiteshvarának hívnak, ő a könyörület, a részvét Buddhaja. Mellette Padma Sambhava, egy Indiából a VII. században érkezett nagy szent, ő a buddhizmus megalapítója Tibetben, ezért ő itt az egyik legfontosabb szent. Itt a bal oldalon Tara Devi látható, ő Buddha női alakja. Nagyon népszerű, nagyon sokan tisztelik, imádják őt. Mellette a másik oldalon az egyik nagy tibeti szent és kutató, aki fontos továbbvivője a Trungpa hagyománynak. Ez az öt fontos szobor, ami a legtöbb kolostorban megtalálható mind Tibetben, mind Bhutánban. A freskókon nagy szentek festményei láthatók. Ezek itt hagyományunk továbbítói. Azt láthatjuk rajtuk, hogyan jutott el,

magától Buddhától, a tanítás hozzánk. Látható, hogy miként adta át egyik mester a másiknak a hagyományt egészen a mostani tanítókig. Tehát ők múltunk nagy mesterei. A szemközti falon látható a 16 arhat. Keresztény terminológiával apostoloknak nevezhetnénk őket, tehát ők a buddhista apostolok. A 16 arhat másik felén állnak Padma Szambhava manifesztációi, szám szerint 8. Amikor Padma Sambhava eljött Tibetbe, az akkori tibetiek nem a buddhizmust, hanem egy másik vallást, a Bon-t követték. Padma Sambhava megalapította a buddhizmust, aztán különböző alakokban testesült meg, hogy segítse az embereket. A plafonon különböző mandalák vannak. A mandalákat meditációkra használjuk. Amikor meditál a szerzetes, ezek segítségével „vizualizálja” a vallást. Minden színnek, minden alakzatnak más és más jelentése van. Számunkra ezek nagyon fontosak. Nagy szentségnek számítanak a buddhista vallásgyakorlásban. A szemlélő ezeken keresztül ismeri meg a „tisztá istenit”, de a mandalákkal való meditációra sokféle magyarázat létezik. Ha valaki ezek segítségével szeretne meditálni, annak meg kell tanulni a módját. Ezen a polcon sok könyvet láthatnak. Mire Buddha eltávozott, a tanítványai leírták a tanításait, ezeket megőrizték, és a VIII. században sokat közülük lefordítottak szanszkritről tibetire. Ezek Buddha igaz tanításai, olyanok, mint a buddhista Biblia. 108-109 kötet az, amik maga Sákjamúni tanításai, ezeket tibetiül kagyünek hívják, ami Buddha igaz tanítását jelenti. Ezeket a kagyüket, Buddha tanításait magyarázzák tanítóink, és különböző megjegyzésekkel látják el. Középen egy szent szobra van, aki eljött Tibetből a kínai invázió után, 1959-ben és megalapította ezt a szerzetesrendet. Ő az egyik nagy mester.”

Mindezt elmondja, majd sietősen indul elfelé. Szólok utána, hogy láma, hát a könyvek, a szertartási eszközök! Finish – szól vissza nekem, majd mond valamit tibetiül az ott álldigáló fiatal lámának, és illa berek, nádak, erek, elfüstöl. Nem állítom, hogy barátságos kifejezéseket küldök utána gondolatban. Mindegy, ő van itthon, ő diktálja a feltételeket. Még készítek néhány képsort, oltárról, imádkozó hívőről, aztán elpakolok, cipőt rántok – végre, borzasztóan kényelmetlen a mezítlábazás – és elindulok magam is. Jaj, de keserves a hazatérés a Dekelingbe! Füst van, bűdös és tömeg, ettől a nyavalyás kolera-szérumtól is émelygek, alig vonszolom magam. Hazaérve csak eldőlök az ágyon, alszom is valamennyit. A röpke alvástól helyre jövök valamennyire, így lemegyek ebédelni. Aztán meggondolom magam, inkább iszom egy sós teát, igen jól esik. Videó, fényképezőgép vállra, nekiindulok a temetőnek. Csak a mecsetig jutok el, eléggé nyúzott vagyok. Fene ezt a lószérumot! Csöpörészget az eső is, így visszafordulok. Jól is teszem, mert amint fölérék a szobámba, rákezd az eső. Azt hiszi, Calcuttában van. Még dörög is, villámlik is. Olyan 5-600 méter sugarú körben látok el csupán, a város távolabbi részeit elnyeli a fürgeteg. Nem tart tovább fél óránál, a felhők kezdenek visszasüllyedni a nyugati völgybe. Mikor teljesen eláll, megemberlem magamat, elindulok egy kora esti sétára – minden felszerelés nélkül, csak úgy, zsebre dugott kézzel – a Richmond Hill felé. A nyugati irányba nyitott kifli alakú város mély, keleti völgyperemén futó sétaúton ballagok, nézelődöm, élvezem a csendet. Párás meleg van, nyugalom és hihetetlenül buja vegetáció. A fák ágain vastag mohapárnák, még páfrányok is nőnek. Bódítóan dús illatok, esőszag, az ázott föld szaga, ismeretlen virágok illatorgiája. Gyorsan alkonyodik. Kocsim rúdját visszafordítom a hotel felé. Sötét van már, mire hazaérek. Az esti fél kilenc már ágyban talál.